

Главни и одговорни уредник: Милан Лојаница

Издавач: Београд : САНУ, Одељење ликовне и музичке уметности : Завод за уџбенике, 2020.

Након седам година од штампе првог тома *Речника појмова ликовних уметности и архитектуре* (А–Ђ, 2014) изашао је и други том (Е–К, 2020), у издању САНУ и Завода за уџбенике. Како бисмо појаснили генезу пројекта потребно је осврнути се на његову предисторију. *Речник појмова* је дугорочни пројекат зачет осамдесетих година XX века у оквиру Одељења за ликовне и музичке уметности САНУ. Тадашњи чланови Академије, протагонисти модерне, личности као што су: Недељко Гвозденовић, Иван Табаковић, Марко Челебовић, Мића Поповић, Младен Србиновић, Стојан Ћелић и Олга Јеврић окупали су се око идеје да се прати, бележи, систематизује активност на артикулацији лексичког фонда српског народа и да се он богати речима које недостају, а које су резултат тумачења нових потреба, уметничких феномена, терминологије и појава. Како је то на недавној промоцији *Речника* појаснио главни и одговорни уредник академик Милан Лојаница, „око поменуте активности окупило се више од стотину сарадника, стварајући један стимулативан интелектуалан амбијент међусобних контаката, разговора, расправа, понекад и оштре поларизације ставова, што је значајно обогаћивало позитивну климу културних догађања карактеристичну за период осамдесетих година у Београду и Србији“. У каснијем периоду, током деведесетих година XX и почетком XXI века, активност на *Речнику* јењава, да би наново била покренута са новоформираним Одбором који прихвата да, „са значајне временске дистанце, сагледа урађене материјале, садржински их догради, преуреди, по потреби трансформише, прилагоди, допуни, ажурира, поново категорише, методолошки уједначи, стилски и језички балансира, концепцијски реорганизује и на крају опреми убедљивом илустративном грађом и индексацијом.“ Тај обиман и захтеван посао изнео је нови уреднички тим који потписује оба издата тома *Речника*, а уз поновно активирање дела некадашњих и низа нових сарадника, међу којима је већина еминентних, али и много младих сарадника, укупно 78 учесника.

Одбор *Речника* данас чине академици: Милан Лојаница, председник одбора и главни и одговорни уредник, Светислав Арсић Басара, Душан Оташевић, Милан Марић, др Љиљана Стошић, уредник целине *Речника*, и Миољуб

Кушић, секретар Одбора. Под окриљем Академије и Одбора као и надзором главног и одговорног уредника, за различите уметничке области ангажовани су стручњаци: др Љиљана Стошић, уредник области нови век, дописни члан САНУ др Миодраг Марковић, уредник области периода антике и средњег века, др Жана Гвозденовић, уредник области модерна уметност и др Дијана Милашиновић Марић, уредник области архитектуре и примењене уметности. Цео пројекат је реализован захваљујући подршци Академије и Одељења уметности САНУ као и саиздавача Завода за уџбенике, а у оквиру њега лексикографској уредници Завода др Јелени Давидовић Коларов и Драгану Тодировићу који је радио на дизајну и опреми књиге.

„Ако првом тому, ради броја одредница и начина њихове израде, доликује назив *Речник*, други том се, са осавремењивим и проширеним азбучником и нешто екстензивнијим начином рада у покушају да се исправе недоречености првог тома, приближава Универзалном ликовном речнику или Енциклопедији са посебним

одломцима посвећеним националној уметности и архитектури”, речи су уреднице целине *Речника* Љиљане Стошић на промоцији. Она такође поцртава да местимична уситњеност првог у другом и у трећем тому прелази у један *in continuum* који је плод бољег владања ликовном материјом и проблематиком визуелног, али и све успешнијег тимског уходавања у обимном послу. Из целине *Речника* Стошићева издваја важне одреднице другог тома, које се сада први пут јављају. То су одреднице о „Енциклопидији, Еротској и Етрурској уметности, Жутој и Зеленој боји, Злату и Златарству. Потом групе одредница о Иконографији, Иконологији, Иконографској методи и програму, Иконама, Иконоборству и Иконостасу, Илузионистичком сликарству, Илуминацији и Историји уметности. Следе појмови о великим ваневропским уметностима и цивилизацијама, као што су Египатска, Индијска, Исламска, Јапанска, Јеврејска, Кинеска, Корејска и Коптска, али и вечита подела света и култура на Исток и Запад. Обрађени су уметнички појмови Еклектицизам, Експресионизам, Енформел, Естетика, Етика, Есхатолошки мотиви, Ефемерни спретакул, Жанр-сцена, Зидно сликарство, Званична и Зен уметност, Етно, Зелена, Индустриска и Колонијална архитектура, Зенитизам, Златни пресек и Златно доба, Идеализам, Илустрација, Импресионизам, Интернационални стил, Историцизам, Калиграфија, Капитално дело, Карикатура, Катакомбе, Катедрала, Квадрат, Крст и Круг. Значајни простор заузимају Кватроченто, Керамика и Керамопластика, Класицизам, Колаж, Колекционарство, Комедија дел арте, Конзервативизам, Конкретна уметност, Конструктивизам и Концептуална уметност, Костим и Костимографија. Уз њих су Креативност, Критика, Крај и Криза уметности, Ктитор и Ктиторски портрет, Кубизам, Култна уметност и Култура. Праве бравуре у овом тому су специјалистичке музеолошке одреднице попут Експертизе и Експоната, или и више ауторски појмови као што су Екстаза и Југендстил.”

Квалитет урађених одредница је и настојање уредника и писаца да се појмови, где год је то било могуће, повежу са примерима из српске уметности, историје, културе, архитектуре, чиме се на једном ширем термилошком и суштинском плану афирмише и вреднује национална култура, што представља важан допринос у свеколиком смислу.

У складу са лексикографски прецизно дефинисаним садржајем и значајним обимом од шестоосамдесет страна су и маркантан формат, дизајн и опрема *Речника*, који је по квалитету одабраног слога, прелома, фотографијама, штампима, посебно насловници која речито указује на садржину, пандан светским репрезентативним издањима.

Речник појмова ликовних уметности и архитектуре представља капитално издање које у културолошком смислу оваплоћује изузетно значајан подухват круцијално важан за српску интелектуалну средину, како за активне стручњаке и заинтересовану ширу јавност тако и за нове

генерације које у *Речнику* имају широку и квалитетну базу за даљу надоградњу знања. За очекивати је да ће наредни трећи (Л—О), четврти (П—Р) и пети (С—Ш) том, како је то пројектовала уредница целине *Речника* др Љиљана Стошић, изаћи према предложеном плану до 2029. године а као плод једног дуготрајног пројекта.

др Дијана Милашиновић Марић

